

Ecce Breban

*Aura Christi**

Nicolae Breban – 90. Iată un eveniment de anvergură națională! Un eveniment al cărui epicentru este un om de seamă, un creator de amploare europeană. Prin Opera sa majoră, dăruită literaturii naționale române și literaturii universale, autorul capodoperei *Bunavestire* se înscrie în tagma marilor scriitori de pe bătrânul și tot mai obositul continent european. Pe prima pagină a revistei „Contemporanul. Ideea Europeană”, în partea din dreapta sus, la îndemnul colegului, prietenului și fratelui meu Andrei Potlog, editor și jurnalist, apare un citat din opera lui Fr. Nietzsche: „Un popor nu se caracterizează atât prin oamenii mari pe care îi are, ci mai ales prin felul în care îi recunoaște și îi stimează pe aceștia”. Modul în care ne recunoaștem și respectăm, așadar, valorile de vârf vorbește mai puțin despre acestea, cât despre fiecare dintre noi, cei ce alcătuiesc o națiune.

Ce să spui despre un om și ce să-i urezi unui om care are totul? Mărturisesc, binișor uimită, că la fiecare aniversare brebaniană mă regăsesc într-o ușoară derută, ca să nu zic buimăceală – a mai trecut un an? – eclipsate iute, laolaltă, de bucurie. Cred că aceasta e starea încercată de mai bine de trei decenii de când îl cunosc și-l citesc, ani în care am scris câteva sute de pagini despre opera brebaniană. Ani în care am devenit și un martor viu, câteodată, da, recunosc, incomod, un colaborator apropiat și prieten. Ortografiind substantivul *prieten*, realizez că e cea mai importantă calitate din cele enumerate.

Ce calități ale sărbătoritului sunt evidente și, totodată, persistă de-a lungul unei vieți bogate în

pagini scrise, evenimente culturale și răsturnări sociale? Consecvența cu propriile idealuri formulate în prima tinerețe, mai exact, caracter; Nicolae Breban este unul dintre puținii oameni cunoscuți de mine care are caracter și nu ezită să-l afirme oricâte furtuni și tornade s-ar abate peste d-sa, într-o lume în care un spirit superior ca Nicolae Iorga deplângea taman absența caracterelor: „Nu inteligențele ne lipsesc, ci caracterele!” scria acest titan al culturii române. Creatorul Breban a ales – și își respectă de mai bine de șapte decenii alegerea! – să scrie roman; nota bene, nu orice gen de roman, ci roman abisal, *roman polifonic*, ar fi spus Mihail Bahtin, care numea astfel acest gen cu totul nou, de o originalitate evidentă, cel care l-a inventat fiind nimeni altul decât Dostoievski, Fiodor Mihailovici. Breban a înțeles devreme că are puțini maestri în acest sens: Dostoievski, Proust, Thomas Mann, Friedrich Nietzsche, Rainer Maria Rilke. Și atunci a ales sfinți de litere de neegalat, citiți, recitiți de d-sa și în ziua de azi cu pixul în mână, comentați cu pasiune, profesionalism și o mereu reinventată mirare. Ținta demersurilor brebaniene este ființa umană și, respectiv, cunoașterea omului. Și cum poate fi cunoscută firea profundă a unei făpturi turnate în jurul unei „scânteii divine”? Aducând-o la limită! Apoi, atunci când încă n-a ieșit cu bine din acele circumstanțe la limită, când tremură carnea turnată pe spiritul acelei ființe-personaj: o cunoști, firește, mutând-o în matca altei limite: mai dure. În acele circumstanțe ultimative, când totul atârână de un fir și se clatină la rădăcini, maestrul, cu lecțiile la zi din monștrii sacri ca, de pildă, Jung,

*Cu Aura Christi și Augustin Buzura.
Lansarea monografiei „Nicolae Breban – 70”. Martie 2004.
Fotografie de Cristina Breban*

Adler, Freud, face, cu o precizie fabuloasă, carotaje scurte, seci și abrupte în *inconștientul uman* – târâmul halucinant, frecventat extrem de rar de cele mai alese, fine și profunde firi, pentru că și la această oră, când am înaintat binișor în mileniul al treilea, acesta se circumscrie pământurilor necunoscute, arealului inefabil și cvasiîninteligibil. Or, un alt sfânt de litere, J.W. Goethe ne sugera să ne menținem în aria inteligibilului, el, tocmai el, care ni l-a dăruit pe zănatecul Werther!

În cele peste douăzeci de mii de pagini scrise și publicate pe parcursul unei cariere exemplare, axate pe teme majore – ca, bunăoară, viațamoartea, tensiunea dintre masculinitate și feminitate, relația bărbat-femeie, sintagma nietzscheană, de o originalitate flagrantă: apolinic-dionisiac, raportul de extracție hegeliană stăpân-slugă, ființa, viul (*ontos* în greaca veche) ș.a. – romancierul Breban atinge de mai multe ori adâncimi halucinante.

Ca și maestrul său, F. Dostoievski, citit și recitit și în prezent, Nicolae Breban pășește de pe o limită pe alta, radicalismul său unic fiind recognoscibil de la distanță. Radicalism eruptiv inclusiv în viața socială, inclusiv în timpul dictaturii. Protestul d-sale din 1971 – când dictatorul lansa, prin celebrele *Teze din iulie*, revoluția culturală – e un gest unic în țara de la gurile

Carpaților. Este un protest care și azi – când urmărim pe jumătate amuzați, pe jumătate consternați înverșunatele lupte anticomuniste după încheierea de mai bine de trei decenii a dictaturii real-socialiste și modul în care unii scriitori hipermediatizați își falsifică biografia, inventându-și, peste noapte, disidențe, deci, lunecând în impostură – protest, așadar, care te face, pe de o parte, să te întrebi: cum a fost posibil? Iar, pe de altă parte, te face să constăți admirativ: deci, se poate! Se poate să protestezi, să-ți păstrezi verticalitatea, coloana, principiile într-o dictatură sălbatică. Se poate să reacționezi în timp ce majoritatea, din lașitate, alege tăcerea! O tăcere devenită stil. O tăcere incalificabilă, remarcată și în prezentul stigmatizat parcă de un soi de real-socialism așezat în pagina realității în cheie post-modernă, cu grija de a păstra și a grădini aparențele unei democrații. Culmea e că unii intelectuali nelipsiți de cultură, mediatizați intens și oferiți de o parte a presei aservite drept modele în lumea unui soi de capitalism *laissez-faire*, își fac din tăcere, în chip stupefiant, un scut lustruit impecabil, transformat în semn al bunei creșteri, al unei superiorități de neînțeles. Între timp, exact ca pe vremea dictaturii, în programele școlare sunt tratate ca cenușărese limba română – la ea acasă! – istoria, latina, iar din manualele de 125

Matei Călinescu, Nicolae Breban, Ion Ianoși, Janina Ianoși

literatură sunt izgoniți marii scriitori români, încât mulți dintre noi, scriitorii, se simt *acasă* – în exil exact cum m-am simțit în Basarabia românească, de unde am descins la București acum peste trei decenii. Bătrânii codri prin care au trecut oștirile lui Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare sunt distruși în proporții alarmante. Sunt înstrăinate resursele bogate ale țării. Din România pleacă, răstimp de mai bine de trei decenii, peste șase milioane de oameni. Țara noastră arată pustie, ca după un război inexplicabil, de durată a trei decenii, iar guvernele succedate la putere, ca și o parte a instituțiilor statului, sunt departe de a reprezenta națiunea română, națiune construită de mari oameni de stat, care gândeau ca niște oameni de stat o *Românie ideală*.

– Ce se întâmplă cu lumea în care trăim? Nu mă mai regăsesc în ea! îmi spune Nicolae Breban.

Neregăsindu-se în lumea de azi, așa cum e, cum o știm – puțini însă au curajul să-i radio-grafieze bolile și limitele –, romancierul a continuat, mereu, cu o consecvență vie, pururi reinventată din unghiuri diferite, să scrie, să scrie roman, eseu, teatru, publicistică de un radicalism străin malurilor trist-veșele ale Dâmboviței. Radicalism răsfrânt, firesc, și în paginile revistei care apare sub egida Academiei Române, „Contemporanul. Ideea Europeană”. Radicalism care a atras

ca un magnet spirite superioare înrudite: membrii *tribului Conte*. Așa răsfrământ noi revista înființată la 1881 la Iași. Este o publicație care circulă pe câteva continente și e transformată de circa cincisprezece ani într-o carte de vizită a Academiei Române. Un spațiu de un înalt profesionalism. Un spațiu în care se crede și se mărturisește credința. Un spațiu în care demnitatea e respectată, pentru că, și ea, este de origine divină. Un spațiu în care scriu și publică personalități, oameni de seamă liberi, care știu să admire, să aprecieze, să fie solidari, să se sudeze într-un corp de elită reală de la vârful culturii române și a vieții academice. Să fie prieteni, cultul prieteniei, al paginii scrise de la excelent în sus simțindu-se *acasă* în *tribul Conte*, care a adunat peste 70 de colaboratori-prieteni din întreaga lume: oameni superiori, oameni-grădină, fii risipitori, grăbiți să se înzidească în cultura și știința română, promovându-le și nutrind convingerea fermă că într-o perioadă ca cea parcursă la ora actuală, când totul, aproape, se clatină la rădăcini, se vinde și se cumpără, valorile fondatoare, Tabla Legilor se află la planete distanță de mediul tranzacțional.

Tabla Legilor nu se negociază. Punct.

Fiecare dintre colegii de revistă, membri ai *tribului Conte*, știe că aici, la Conte, sunt așteptați, ușile acestei instituții-templu sunt larg deschise în

fața valorilor naționale reale, a profesionalismului, corectitudinii, elitismului, meritocrației, culturii de nivel înalt, erudiției și a altor calități, devenite păsări rare. Pregătindu-se pentru aniversarea brebaniană și gândind-o ca la carte, minunatul, fabulosul *trib Conte* – un fenomen unic în cultura română, un templu, repet, al valorilor naționale reale și al meritocrației; da, îmi permit să scriu aceste adevăruri – *tribul Conte*, așadar, a așezat în pagina realității câteva surprize. Între acestea: un număr aniversar, care găzduiește texte, studii, amintiri, incursiuni critice de un foarte înalt nivel; e un *seemn*: critica română e vie, e aici, e prezentă. Se regăsește în paginile aceluiași număr o bogată iconografie aleasă din arhiva Fundației Culturale Ideea Europeană. În numărul 2/2024 al revistei „Contemporanul. Ideea Europeană” sunt inserate intervenții exemplare semnate de istoricul, marele istoric Ioan-Aurel Pop, care se referă la viața și opera romancierului dintr-un unghi inedit, fiind primul care pune accentul pe o realitate evidentă pentru cărturarii autohtoni (și nu numai), căroră nu le este străină onestitatea intelectuală, și anume forța unui mare spirit creator, care, raportându-se la colectivitatea unde a văzut lumina zilei și a creat opere de o importanță de netăgăduit, de la un punct încolo creează istorie. *Conte* aniversar găzduiește pagini scilicet semnate de Ding Chao, profesor la Universitatea din Beijing, PS Părinte Timotei Prahoveanul,

Episcop vicar al Bucureștilor, care se referă la catedralele și bisericile construite de cele zece generații de preoți din arborele genealogic al Brebanilor, Valeriu Matei, Ștefan Borbély, Marian Victor Buciu, Constantina Raveca Buleu, Theodor Codreanu, Daniel Cristea-Enache, Cristian Livescu, Marius Miheț, Ion Pop, Cristina Popescu, Victor Ravini, Mirela Roznoveanu, Cassian Maria Spiridon, Adrian Suciu, Mirel Taloș, Constantin Toader, Maria-Ana Tupan, Magda Ursache, Victor Voicu, George Vulturescu.

O mărturisire din merituosul laborator Conte. Am trimis peste treizeci de invitații colegilor și prietenilor pentru a participa la acest număr aniversar. Mi-au răspuns, cu bucurie, toți, cu trei excepții: Mircea Martin, Ana Blandiana și Ileana Mălăncioiu, cele trei personalități devenind, la propunerea acad. Nicolae Breban și în urma luptei duse în sprijinul lor de autorul capodoperei *În absența stăpânilor*, membri ai Academiei Române. Prietenul și la aniversare se cunoaște. Curg, în continuare, texte – realitate care ne face aici, acum, să declarăm – după ce am organizat evenimente identice care i-au vizat pe Ion Ianoși, Nicolae Balotă, Lev Tolstoi ș.a. – 2024: Anul Nicolae Breban.

Fragment